

Nr 26.*Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner om beredande av möjlighet att anbringa valkretsbezeichnung å valsedel vid vissa allmänna val.*

Konstitutionsutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft dels de likalydande motionerna nr 68 i första kammaren av herr *Söderquist m. fl.* och nr 89 i andra kammaren av fröken *Vinge m. fl.* dels ock motionen nr 38 i första kammaren av herr *Boo*.

I motionerna I: 68 och II: 89 hemställes, »att riksdagen ville besluta införa sådana ändringar i lagen om val till riksdagen och kommunala vallagen, att möjlighet öppnas att på valsedel utsätta beteckning för valkrets, kommun, landstingsområde och dylikt».

I motionen I: 38 hemställes, »att riksdagen måtte besluta införa sådana ändringar i lagen om val till riksdagens andra kammare och kommunala vallagen, att beteckning för valkrets må kunna anbringas på valsedel, samt att vederbörande utskott måtte utarbeta härför erforderlig lagtext».

Beträffande motiveringen för de i förevarande motioner framställda förslagen får utskottet hänvisa till samma motioner.

I 59 § lagen om val till riksdagen stadgas, att vid val till riksdagens andra kammaren skola begagnas valsedlar av vitt papper utan kännetecken. Enligt 79 § samma lag är valsedel, till vilken använts annat än vitt papper eller å vilken finnes något kännetecken, som uppenbarligen blivit med avsikt där anbragt, ogill. För de kommunala valens del återfinnas motsvarande föreskrifter i 23 och 25 §§ kommunala vallagen.

Då flera kommunala val förrättas på samma dag och inför samma valförrättare, skola valen enligt 22 § 2 mom. kommunala vallagen förrättas i samband, så att tillfälle beredes väljare, som äger utöva rösträtt vid flera val, att samtidigt avgiva sina röster. För att förhindra att väljarna förväxla valsedlar, som äro avsedda för olika, samtidigt förrättade val, har i 23 § samma lag anvisats en möjlighet att nederst å valsedelns framsida såsom valbeteckning anbringa en av beteckningarna »landstingsmannaval», »kommunalfullmäktigval», »municipalfullmäktigval», »stadsfullmäktigval», »kyrkofullmäktigval för församlingen», »kyrkofullmäktigval för samfälligheten» eller »kyrkofullmäktigval för skoldistriktet» eller annan beteckning i ord för ifrågavarande val. I samband med valbeteckningarnas införande uttalade föredragande departementschefen (prop. 1926: 107), att

å valsedels framsida borde få vara anbragt beteckning i ord för det »slag» av val sedeln avser, utan att detta skulle anses som »kännetecken» och alltså föranleda, att valsedeln ogillades. Förekommer valbeteckning å annat ställe å valsedel än nederst å dess framsida, föranleder detta enligt 25 § kommunala vallagen att sedeln ogillas.

Lagen om val till riksdagen innehåller icke något stadgande om möjlighet att anbringa valbeteckning; dylika val förrättas ej heller i samband med annat val.

Beträffande valsedlarnas innehåll gäller vidare, att ovanför namnen skall utsättas, å valsedlar avsedda för andrakammarval väljarbeteckning och å sådana avsedda för kommunala val partibeteckning. Något stadgande om valkrets-beteckning återfinnes ej i vallagarna; frågan om åsättande av dylik beteckning synes ej heller ha övervägts under förarbetena till desamma.

Enligt riksdagsordningen kunna till ledamöter av andra kammaren endast utses män och kvinnor, som äga valrätt inom valkretsen; på motsvarande sätt gäller enligt kommunallagarna att valbar till landstingsman, kommunalfullmäktig, stadsfullmäktig eller kyrkofullmäktig är endast den, som är boende inom landstingsområdet respektive kommunen, staden eller församlingen. Valbarheten är emellertid vid kommunala val icke inskränkt inom valkrets.

Gemensamt för andrakammarval och kommunalval gäller — med visst undantag för andrakammarvalens del — att valsedel, vilken icke upptager något giltigt namn, är ogill.

Av de angivna bestämmelserna följer, att om en väljare av misstag avlämnat en valsedel, som är avsedd vid andrakammarval för valet inom annan valkrets, och vid kommunala val för valet inom annat landstingsområde, kommun, stad, församling etc. än den, som väljaren tillhör, och sedeln i följd härav icke upptager någon inom nämnda område valbar person, valsedeln är ogill.

Enligt en vid 1949 års riksdag väckt motion II: 161 av fröken Vinge m. fl. borde för undvikande av kassation av valsedlar av nyssnämnd anledning övervägas, huruvida icke i lagen kunde införas en bestämmelse, enligt vilken valsedel nederst skulle upptaga valkretsens namn. Konstitutionsutskottet anförde i sitt i anledning av motionen avgivna utlåtande (nr 22) bland annat, att av gällande bestämmelser följde, att valkretsens (eller motsvarande) namn icke finge anbringas å valsedel. En bestämmelse om upptagande å valsedel av valkretsens namn borde, därest den vore behövlig, enligt utskottets mening i vart fall icke göras obligatorisk utan allenast fakultativ, varigenom en ytterligare kassationsanledning undvekes. Utskottet kunde emellertid icke finna, att en regel härom motsvarades av något praktiskt behov, och avstyrkte motionen, vilken också avslogs av riksdagen.

Vid föregående års riksdag väcktes i de likalydande motionerna I: 193 av herr Lindblom och II: 233 av fröken Vinge och herr Larsson i Stockholm ånyo samma förslag, dock med den avvikelsen, att stadgandet i ämnet nu föreslogs utformat fakultativt. Konstitutionsutskottet (utl. nr 11), som hänvisade till sitt 1949 gjorda uttalande, vilket utskottet förklarade sig vidhålla, avstyrkte bifall till motionärernas förslag. Riksdagen följde utskottets hemställan.

I förevarande motioner erinras bland annat om att vid 1950 års stadsfullmäktigeval i Borås ett av de i valet deltagande partierna låtit såsom valbeteckning nederst å partiets valsedlar i tryck anbringa ordet »Stadsfullmäktigeval» och därunder orden »Första kretsen» respektive »Andra kretsen», »Tredje kretsen». Vid sammanräkning godkände magistraten dessa sedlar. Besvär anfördes icke över magistratens beslut.

Under den diskussion, som uppstått med anledning av nyssnämnda förhållanden i samband med valet i Borås, har riktigheten av den av konstitutionsutskottet tidigare uttalade meningen om tolkningen av kommunala vallagen i nu förevarande hänseende ifrågasatts. Till stöd för konstitutionsutskottets uppfattning kan anföras, att i det till grund för vallagens regler om valbeteckning liggande departementschefsuttalandet valbeteckning endast omnämnes såsom beteckning i ord för det »slag» av val sedeln avser. Mot utskottets uppfattning kan emellertid invändas, att lagtextens utformning lämnar utrymme för en vidsträcktare tolkning av vad som skall förstås med valbeteckning, i det 23 § kommunala vallagen beskriver valbeteckning såsom beteckning i ord för »ifrågavarande val», att den direkt härmed sammanhängande kassationsbestämmelsen i 25 § förklarar valsedel ogill endast om den upptager valbeteckning å annat ställe än nederst å framsidan samt att den generella kassationsbestämmelsen i paragrafen, att sedel är ogill å vilken finnes något kännetecken som uppenbarligen blivit med avsikt där anbragt, icke kan vara tillämplig i här berörda fall.

Kommunala vallagens regler i förevarande ämne böra vara otvetydiga. En lagändring, som undanröjer den uppkomna tvekan synes utskottet därför påkallad. Den bör företagas i den av motionärerna angivna riktningen och alltså innebära, att anbringande av valkrets-beteckning för andrakammarval och motsvarande beteckning för kommunalval uttryckligen medges i respektive vallagar. En sådan ändring är desto mera önskvärd, som det kan vara lämpligt, att väljarna å sedlarna erhålla anvisning om den valkrets för vilken sedlarna äro avsedda. Med bestämmelser av dylikt innehåll kan också, i den mån partierna komma att begagna sig av dessa, risken för kassation av valsedlar på grund av frånvaron av giltigt namn minskas. Denna kassationsrisk har särskilt kunnat konstateras för röstning å annan ort än den, där väljaren är upptagen i röstlängden. I statistiska centralbyråns redogörelse för andrakammarvalen 1948 upplyses

sålunda, att av de inför röstmottagare avgivna rösterna den utan jämförelse vanligaste kasseringsorsaken var saknaden av giltigt namn, och det tillfogas, att väljarna i dessa fall synbarligen använt valsedlar från de valkretsar, inom vilka de befunnit sig vid röstningstillfället; antalet inför röstmottagare avgivna valsedlar, som av sagda anledning kasserats, uppgick vid valet till omkring 2 400 i hela riket.

Den lagändring i motionernas syfte, som utskottet alltså förordar, synes utskottet böra föregås av en närmare utredning inom vederbörande departement, varvid jämväl en översyn av vallagarnas kassationsregler bör företagas. Utskottet tillstyrker därför en skrivelse i ämnet till Kungl. Maj:t med hemställan om förslag till nästa års riksdag.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna I: 68 och II: 89 samt motionen I: 38 i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa om framläggande för 1952 års riksdag av förslag till bestämmelser i vallagarna att beteckning för valkrets eller motsvarande må anbringas å valsedel.

Stockholm den 16 maj 1951.

På konstitutionsutskottets vägnar:

HARALD HALLÉN.

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Jones Erik Andersson, Gottfrid Karlsson, Karl August Johanson, Herlitz, Björck, Lindén*, Hällgren, Gustav Emil Andersson, Damström och Arrhén*; samt

från a n d r a kammaren: herrar Hallén, Fast*, Pettersson i Norregård, Norén, Swedberg, Spångberg, Nolin, Hammar* och fru Svedberg.

* Ej närvarande vid justeringen.
